

Інтегративний підхід до професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників

У статті розкрито сутність інтегративного підходу в професійній підготовці майбутніх економістів-міжнародників. Виявлено можливості вдосконалення навчальних програм з гуманітарних дисциплін у напрямі їх професійного спрямування. Подано алгоритм конструювання заняття для професійно-орієнтованого навчання майбутніх фахівців зовнішньоекономічної сфери. Наведено приклади використання засобів інтерактивних технологій у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін з метою формування важливих професійних якостей майбутніх економістів-міжнародників.

Ключові слова: інтегративний підхід, професійна підготовка, економісти-міжнародники.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Філософські, психологічні, дидактичні основи інтеграції змісту освіти визначають вплив цілісної освіти, зокрема, на розвиток вербального і невербального інтелекту, на мотивацію навчання, формування професійної зрілості студентів. Результатом інтегративного підходу може бути *цілісність знань*, яка формується на основі узагальненого розуміння спільних для гуманітарних і фахових дисциплін понять, застосування однакових *методів і форм* навчання (зокрема, інтерактивних), *контролю та корекції* навчальних досягнень студентів, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань [3, с.356]. Тому забезпечення інтегративного підходу до професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників визначається однією з важливих педагогічних умов навчання студентів у ВНЗ і передбачає використання фахової спрямованості в гуманітарній підготовці (зокрема, у вивченні дисциплін психолого-педагогічного профілю та іноземної мови).

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що науковці акцентували увагу на особливостях підготовки майбутніх економістів до професійного спілкування у процесі вивчення гуманітарних дисциплін [4], визначали шляхи формування комунікативних умінь студентів економічного університету в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін [5], систематизували основні напрямки та результати використання практичної психології в економіці та бізнесі та ін. Особливу увагу дослідників привертала проблема інтеграції професійної, психолого-педагогічної та іншомовної підготовки. Визначалася специфіка конкретних дисциплін, а також фактори, що визначають зміст навчання іноземної мови професійної спрямованості [1] і сприяють формуванню готовності до професійного спілкування майбутніх фахівців економічної сфери [5].

Формулювання цілей статті.. Невирішеними частинами загальної проблеми залишається застосування педагогічних інновацій, зокрема, засобів інтерактивних технологій, для реалізації інтегративного підходу у вивченні психолого-педагогічних дисциплін майбутніми економістами-міжнародниками у процесі професійної підготовки.

Мета статті полягає в тому, щоб висвітлити практику використання інтерактивних вправ для реалізації інтегративного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників.

Виклад основного матеріалу... Узагальнення наукових досліджень із зазначених проблем та аналіз робочих програм з фахових і гуманітарних дисциплін дає змогу дійти висновку, що «одним із головних протиріч вищої школи є нетотожність предметів навчальної діяльності та майбутньої професійної» [4, с.6]. Подолати це протиріччя можна реалізацією «знаково-контекстного типу навчання». За цих умов основною одиницею навчально-пізнавальної діяльності викладачів і студентів стає професійна ситуація, яку можна змодельовати в ігровій формі інтерактивного навчання. Відтак діяльність студентів як учасників таких ситуацій набуває ознак і навчальної, і професійної спрямованості. Тому дослідники вважають, що в оптимальному варіанті контекстне навчання є професійно орієнтованим навчанням, у якому всі знання набуваються в контексті майбутньої професійної діяльності [4]. Це актуалізує реалізацію визначеної нами педагогічної умови *забезпечення інтегративного підходу до професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників*.

Водночас, інтегративний підхід у професійній підготовці майбутніх економістів-міжнародників у нашому дослідженні реалізується за допомогою інтеграції інтерактивних форм, методів, засобів, прийомів у «інтерактивну модель навчання» студентів.

Інтерактивна модель навчання передбачає реалізацію технологічного підходу і бачиться науковцями як застосування в освітньому процесі сукупності інтерактивних технологій, загальною

ознакою яких є принципи інтеракції: багатостороння комунікація, взаємодія і взаємонавчання студентів, кооперована навчальна діяльність з відповідними змінами у ролі і функціях майбутніх фахівців і викладачів [3, с.358]. Інтегративність інтерактивних технологій полягає в такій організації навчального процесу, за якої неможлива «неучасть» студента в колективному, взаємодоповненому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесі навчального пізнання.

Отже, викладачем має здійснюватися проектування і конструювання змісту навчального процесу підготовки економістів-міжнародників у контексті майбутньої професійної діяльності, що передбачає структурованість навчального матеріалу, обґрунтованість управління пізнавальною діяльністю студентів. Викладач стає автором *проекту навчального процесу* на основі сформованості його технологічного бачення, урахування особливостей і специфіки у відповідності з предметним змістом навчальної дисципліни, реалізація якого дозволить сформувати у майбутніх фахівців необхідні професійні якості, підготувати їх до майбутньої діяльності в зовнішньоекономічній сфері.

Таким чином, з метою *інтеграції* фахової і психолого-педагогічної підготовки відбувається проектування і конструювання професійно-орієнтованого навчання, яке покликане забезпечити формування у студентів значущих для їхньої майбутньої професійної діяльності особистісних якостей, а також знань, умінь і навичок, які забезпечуватимуть виконання функціональних обов'язків за призначенням.

Проектування і конструювання дидактичного комплексу з урахуванням міжпредметно-інтеграційних процесів має на меті створення викладачем спеціального професійно-навчального середовища, яке дає змогу в межах кількох навчальних дисциплін гуманітарного циклу організувати професійно-спрямоване навчання студентів.

Важливою проблемою за цих умов є і особистісна орієнтація професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників, оскільки відбувається спрямування студентів не тільки на засвоєння знань, умінь і навичок, але й на «формування певної структури особистісних якостей» [4, с.7], які можуть проявитися в діях студентів у віртуально-професійних ситуаціях інтерактивної взаємодії. Це положення визначає актуальність пошуку шляхів інтеграції змісту і форм професійної освіти, завдяки яким забезпечується формування інтегративних професійних якостей студентів – майбутніх фахівців.

Дослідження багатьох науковців показали, що у проектуванні і конструюванні професійно-орієнтованого навчання найбільш доцільним є певний алгоритм дій викладача. Таким алгоритмом у нашому дослідженні було: визначення діагностичних цілей навчання майбутніх економістів-міжнародників у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін (це знання специфіки міжособистісних взаємин у психолого-педагогічному аспекті на професійному рівні; вміння використовувати навички спілкування у фахових ситуаціях та в умовах іншомовної взаємодії); обґрунтування змісту психолого-педагогічної підготовки в контексті майбутньої професійної діяльності фахівця зовнішньоекономічної сфери (удосконалення змісту навчальних програм); виявлення структури навчального матеріалу, його інформаційної ємкості, а також системи смислових зв'язків між його елементами; визначення необхідних рівнів засвоєння вивченого матеріалу і вихідних рівнів навченості студентів (з метою порівняння результатів експериментального дослідження); розробка процесуального аспекту навчання: використання віртуально-професійних симуляційно-ігрових ситуацій у вигляді комплексу взаємопов'язаних пізнавальних і практичних завдань у формі тренінгу; пошук спеціальних дидактичних процедур засвоєння цього досвіду, відбір організаційних форм, методів, засобів індивідуальної та колективної навчальної діяльності студентів; вияв логіки організації педагогічної взаємодії зі студентами на рівні суб'єкт-суб'єктних взаємин з метою перенесення засвоєного досвіду на нові сфери діяльності; відбір процедур контролю і оцінки якості засвоєння програми, а також способів індивідуальної корекції навчальної діяльності майбутніх економістів-міжнародників.

Зазвичай, об'єм зазначеної роботи не завжди під силу одному викладачу, особливо, якщо дослідження проводиться в умовах вивчення різних дисциплін. Тому доцільно вдосконалювати програмне забезпечення з дисциплін психолого-педагогічного циклу для реалізації інтегративного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників. Так, згідно з навчальним планом на першому курсі студенти вивчають дисципліну «Основи педагогіки та психології» (1,5 кредитів – 36 год. аудиторних занять). Для реалізації педагогічної умови з інтеграції спеціальної фахової та гуманітарної підготовки майбутніх економістів-міжнародників було удосконалено змістове наповнення і професійно-практичне спрямування дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Наприклад, вивчення дисципліни «Основи педагогіки та психології» спрямовується на формування, розвиток та систематизацію знань, умінь та навичок психолого-педагогічної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю у сфері міжособистісних, ділових та

професійних стосунків; виявлення психологічних можливостей студентів у фаховій діяльності та проектування їх програми культурного зростання та соціалізації. Курс «Основи педагогіки та психології» охоплює основні категорії й актуальні методологічні проблеми сучасної психології і педагогіки, психологічні закономірності пізнавальної діяльності розвитку особистості, особливості прояву та розвитку емоційно-вольової сфери особистості, сторін, функцій та видів спілкування, характеристику темпераменту, характеру, здібностей, індивідуальності, становлення соціальної зрілості особистості. Навчальний курс розкриває основні закономірності цілісного педагогічного процесу, актуальні проблеми дидактики і теорії виховання та спрямований на актуалізацію мисленнєвої діяльності студентів й розвиток пізнавального інтересу до власного професійного зростання як психолого-педагогічної проблеми.

Інтегративні процеси у вивченні курсу «Основи педагогіки та психології» передбачають наявність систематичних і ґрунтовних знань з таких навчальних курсів, як «Філософія», «Етика і естетика», «Культурологія», «Релігієзнавство», а також є основою для вивчення дисципліни «Конфліктологія та теорія переговорів».

Основними завданнями вивчення курсу «Основи педагогіки та психології» є: розробка напрямків та програми індивідуальних вмінь самоаналізу, міжособистісних стосунків, спілкування та самореалізації на основі знань про типи темпераменту, характеру, рівні розвитку здібностей, сутності виховання та самовиховання; досягнення органічного поєднання знань програми курсу із їх використанням у майбутній професійній діяльності; розвиток наукового інтересу до вивчення окремих проблем психології і педагогіки шляхом самоосвіти.

Вдосконалюючи програму курсу «Основи педагогіки та психології» в напрямку реалізації інтегративних процесів, ми доповнювали її зміст матеріалом, який має професійне спрямування, і застосовували конкретні засоби інтерактивних технологій.

Так, у темі 1 – «Особа як предмет психології і педагогіки» – доповнювальними були питання: особистість фахівця зовнішньоекономічної діяльності; напрями саморозвитку майбутнього економіста-міжнародника. Для розгляду цих питань застосовувалися такі інтерактивні вправи, як «Мое професійне майбутнє», «Модель професіогенезу економіста-міжнародника». Студенти обґрунтовували власне бачення свого професійного зростання. У темі 2 – «Соціокультурний простір життєздійснення» – використовувалося поняття «професійний соціокультурний простір», що конкретизувало уявлення студентів про організаційне та соціально-психологічне середовище майбутньої фахової діяльності. У ході бесіди і гри «Склади пазли» студенти формували загальну модель майбутньої професійної діяльності з окремих складових власного бачення себе у професії. У темі 3 – «Життєвий світ людини та його соціально-психологічні характеристики» – додатково розглядалися типові програми поведінки, діяльності, спілкування, вчинення з позиції виконання професійних функцій майбутніми економістами-міжнародниками. Особлива увага зверталася на проблему аналізу життєвого світу, планування життєвого шляху і конструювання життєвого проекту в поєднанні з професійним самовизначенням і подальшим професійним зростанням студентів. Вчинок, як методологічна модель життєвого світу вивчався також і як модель оптимальних професійних дій. У темі 4 – «Індивідуально-психологічна характеристика особистості» – під час вивчення особливостей стимулювання та гальмування психологічної діяльності людини та соціальної неповторності особистості інтегрувалися зразки можливих професійних дій у моделях фахового спілкування. Студенти мали змогу продемонструвати вміння використовувати психологічну підготовку у віртуально-професійних ситуаціях інтерактивної взаємодії. У темі 5 – «Соціально-психологічна характеристика особистості», на основі вивчення закономірностей становлення соціальної зрілості особистості, студенти виявляли результати творення і самотворення особистісної позиції та установок у життєздійсненні власної програми професійного зростання. Під час вивчення теми 6 – «Я – концепція» особи – студенти мали змогу здійснити самоусвідомлення власної життєвої програми, визначити найважливіші складники особистісного життєплану, і під час полілогічної взаємодії дати їм характеристику у світлі цілеспрямованого професійного становлення. Тема 7 – «Соціально-психологічна готовність до професійної діяльності» – повністю адаптована для інтеграції фахової підготовки і вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Студенти розглядали такі питання, як: кар'єра особистості; професіограма та психограма фахівця економічної сфери діяльності; психологічні основи професійного самовизначення; причини виникнення професійної дезадаптації; критерії психологічної готовності до професійної діяльності; творчість у професійній діяльності майбутнього економіста-міжнародника.

Особливо інтегративні процеси проявлялися під час вивчення теми 8 – «Психологічні особливості комунікативної взаємодії в міжособистісних контактах та професійній діяльності». Студенти мали змогу використати результати вивчення окремих питань (Мова як засіб спілкування. Специфіка мови в життєствердженні особистості. Види комунікацій та їх

характеристика. Техніка спілкування. Прийоми ефективного ділового спілкування. Психологічні установки у спілкуванні. Психологічні тонкощі взаєморозуміння у спілкуванні) як під час вивчення дисципліни «Основи педагогіки та психології», так і на практиці в ситуаціях іншомовного спілкування та під час ділових ігор у процесі фахової підготовки. Тема 9 – «Утвердження особистості в професійній діяльності» – також супроводжувалося активними інтегративними процесами. Студенти мали змогу використовувати знання з фахових дисциплін у розгляді питань з психології формування особистої кар'єри, планування професійної кар'єри та стадій ділового життя людини, визначаючи психологічні та моральні засади формування привабливого професійного іміджу. Під час вивчення теми 10 – «Розвиток і становлення духовного світу особистості, природних задатків і таланту» і теми 11 – «Психолого-педагогічні умови самотворення особистості» – студенти в умовах інтерактивної взаємодії могли виявити свій творчий потенціал. А вивчаючи педагогіку перспективних ліній у розвитку й саморозвитку особистості, майбутні економісти-міжнародники мали змогу конкретизувати шляхи власного інтелектуального самовдосконалення, розвитку своїх здібностей і таланту як фахівця. Саме використовуючи змодельовані професійні ситуації симуляційно-ігрової взаємодії, викладачі організували такі умови реалізації інтегративних процесів, у яких студенти демонстрували творення суспільно-значимих вчинків і дій, що сприяло наслідуванню студентами окремих прикладів та професійних ідеалів.

Зазвичай подібні ділові ігри застосовуються в процесі вивчення майбутніми економістами-міжнародниками фахових дисциплін, з метою професійної адаптації студентів до подібних ситуацій, які можуть виникнути в їхній зовнішньоекономічній діяльності. Однак, знаходження оптимальних шляхів вирішення таких професійно-спрямованих задач потребує від студентів не тільки знань фахових дисциплін, але й умінь логічно і переконливо доводити свою точку зору в процесі діалогічної взаємодії з партнерами. Тому в процесі нашого експериментального дослідження подібні віртуально-професійні та ігрові ситуації використовувалися під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, конфліктології та іноземної мови.

По-перше, такий підхід дає змогу навчити студентів на підставі знань з психології правильно конструювати діалогічну взаємодію, оскільки вони на практиці переконуються у своїй уміннях і навичках (або їх недостатності) будувати ефективні міжособистісні стосунки, впливати і переконувати інших, доводити правомірність своїх міркувань тощо. По-друге, студенти можуть удосконалити свої практичні навички іншомовного спілкування. Поєднання вмінь студентів вирішувати логічно-професійні задачі в ділових іграх з психолого-дипломатичними вміннями вирішувати конфліктні ситуації потребує від майбутніх економістів-міжнародників сформованості навичок вільного володіння іноземною мовою у подібних ситуаціях. По-третє, професійна спрямованість ситуативно-інтерактивних завдань у вивченні таких гуманітарних дисциплін, як педагогіка, психологія, конфліктологія, іноземна мова, має на меті мотивувати студентів до ґрунтовного вивчення усіх зазначених дисциплін. Адже у майбутніх економістів-міжнародників під час участі у змодельованих фахово-спрямованих ситуаціях відбувається професійна адаптація і студенти мають змогу визначити рівень своєї готовності до виконання професійних функцій на високому рівні професійної компетентності. По-четверте, методи інтерактивного навчання змушують студентів виконувати певні професійні дії і водночас думати про те, що вони роблять, рефлексувати власну діяльність і нести відповідальність за її результати.

Висновки... Отже, реалізація інтегративного підходу до професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників ґрунтується на використанні інтерактивних технологій і сприятиме кращому засвоєнню теоретичного матеріалу з гуманітарних дисциплін, апробації набутих знань і вмінь студента в умовах інтерактивної взаємодії, що оптимізує практичну підготовку майбутніх економістів-міжнародників до професійної діяльності.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в розробці спеціального методичного забезпечення для активізації інтегративного підходу в професійній підготовці майбутніх економістів-міжнародників.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гапон Ю. А. Специфіка дисципліни і фактори, що визначають зміст навчання іноземної мови професійної спрямованості / Ю. А. Гапон // Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у неможовних вищих навчальних закладах України : зб. статей наук.-практ. конф. – К., 2003. – С. 40–49.
2. Данчева О. В. Практична психологія в економіці та бізнесі / О. В. Данчева, Ю. М. Швалб. – К. : Лібра, 1998. – 269 с.
3. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті : навч. посіб. / Г. О. Ковальчук. – [вид. 2-ге, доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 298 с.

5. Поясок Т. Б. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. Б. Поясок. – К., 2004. – 22 с.

Анотация

Л.В.Максимчук

Интегративный подход к профессиональной подготовке будущих экономистов-международников

В статье раскрыта сущность интегративного подхода в профессиональной подготовке будущих экономистов-международников. Установлена возможность усовершенствования учебных программ гуманитарных дисциплин в их профессиональном направлении. Представлен алгоритм конструирования занятия для профессионально-ориентированного обучения будущих специалистов внешнеэкономической сферы. Приведены примеры использования средств интерактивных технологий в процессе изучения психолого-педагогических дисциплин с целью формирования важных профессиональных качеств будущих экономистов-международников.

Ключевые слова: интегративный подход, профессиональная подготовка, экономисты-международники.

Summary

L.V.Maksymchuk

Integrative Approach to the Professional Preparation of the Future Economists- International Affairs Experts

The article explores the essence of integrative approach to training future international economists. The possibilities of improving the curriculum of humanities toward their professional area. Presented algorithm design classes for professional-oriented education of future professionals of foreign sphere. Examples of the use of interactive technologies in the study of psychological and educational courses to form important professional qualities of future international economists.

Key words: integrative approach, professional training, economists- international affairs experts.

Дата надходження статті: «29» березня 2013 р.

УДК 37.016:34

В.В.МАНЬГОРА,

кандидат педагогічних наук
(м.Київ)

Болонський процес і професійна підготовка юристів

У статті розглянуто вплив Болонського процесу на професійну підготовку юристів в Україні з метою підвищення її якості та ефективності. Охарактеризовано нормативно-правове забезпечення впровадження Болонського процесу в Україні. Визначено шляхи вдосконалення професійної підготовки юристів. Аргументовано необхідність прийняття стандартів юридичної освіти відповідно до європейських стандартів, перехід на двоступеневу систему: бакалавр, магістр. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок про те, що вища юридична освіта потребує реформування відповідно до вимог Болонського процесу.

Ключові слова: Болонський процес, професійна підготовка, професійна підготовка юристів, юридична освіта.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні в Європі відбуваються інтеграційні процеси, які впливають на розвиток держав, управління, економіку, торгівлю, освіту, науку, суспільство в цілому. Процеси глобалізації потребують створення європейського наукового та освітнього простору з метою конкурентоспроможності європейської вищої освіти.

Входження України до Болонського процесу потребує змін в системі освіти України з метою гармонізації національного освітнього законодавства. Підготовка конкурентоспроможних кваліфікованих кадрів вимагає модернізації освіти на основі міжнародних та європейських стандартів професійної підготовки. Важливе місце в системі освіти України займає юридична освіта, яка має забезпечити прогресивний розвиток держави, розбудову громадянського суспільства, закріплення демократичних прав і свобод людини і громадянина, розвиток ринкової економіки.

Аналіз досліджень і публікацій...Окремі питання, пов'язані із впливом Болонського процесу на професійну підготовку юристів в Україні у своїх працях досліджували: Б.Андрусишин, О.Бандурка, Є.Герасименко, А.Гуз, С.Гусарев, М.Задояний, О.Клименко, О.Копиленко, Р.Майданик, І.Оксьом, О.Скакун, С.Сливка, Л.Стецюк, О.Тихомиров, Ю.Шемшученко та інші дослідники.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розглянути і проаналізувати вплив Болонського процесу на фахову підготовку юристів.